

Eesti Panga avalik seminar
„KLIKIST KAHJUNI: kuidas pidurdada maksepettuste pandeemiat?“
5. märtsil 2026 Eesti Pangas (Estonia pst 13)

Kokkuvõte

AVAETTEKANNE: „Kuidas klienti püütakse ja õnge otsas hoitakse“

Jaagup Toompuu, PPA kelmuste lahendamise ja ennetamise üksuse juht

Seminari avaettekandes andis PPA kelmuste lahendamise ja ennetamise üksuse juht **Jaagup Toompuu** ülevaate sellest, kuidas inimesed kõige sagedamini petturitele raha kaotavad. Enim kaotatakse Eestis raha telefoni- ja investeerimispettuste tõttu. 2025. aastal kasvas pettuste maht järsult, kuna välja koolitati eestikeelsed petturid ning sihikule võeti raamatupidajad ja ettevõtjad. Aasta lõpus sagesid ka sularahapettused. 2026. aasta veebruaris nähti pea poolte pettusejuhtumite puhul seda, et inimene võttis ise sularaha välja ja viis pakiautomaati või jättis sinna oma pangakaardi koos PIN-koodidega. Petturid töötavad nagu *startup*'id, kes arendavad pidevalt oma „tooteid“ edasi ja kasutavad professionaalset müügitööd.

Pettuste õnnestumisele aitab kaasa see, et paljud inimesed ei tea piisavalt hästi, kuidas riik toimib. Päris politseinikud ei tee eraisikutega salaoperatsioone ega kaasa neid korrumpeerunud ametniku tabamiseks, maksu- ja tolliamet ei helista raha deponeerimise nõudega ega võta ühendust WhatsAppis. Ekslik on ka arvamus, et ohvriks langevad peamiselt vähese digiteadlikkusega eakad. Tegelikult vastab ohvrite statistika rahvastikupüramiidile – noortel on lihtsalt vähem raha, mida petturitele kaotada.

Petturid mängivad autoriteedile. Näiteks helistavad nad politsei nimel, taustal Eesti lipp ja vapp, ning kasutavad päris ametniku nime. Sageli tegutseb pettuses terve meeskond ja vahel tuuakse usalduse suurendamiseks mängu ka „EKP töötaja“. Harvad pole juhtumid, kus ohver paigaldab petturi juhendamisel ise oma arvutisse programmi, mis tegelikult annab petturile ligipääsu ohvri seadmetele ja andmetele. Inimese mõjutamine võib kesta tunde, päevi ja isegi nädalaid.

Kõige olulisem on meelde jätta, et riik ei vii inimestega kunagi salaoperatsioone läbi ega palu raha kuskile viia.

I ARUTELURING

DIAGNOOS: pettuste liigid, põhjused ja vastutajad, kui klient on maksed ise kinnitanud või teda on pettusega mõjutatud ning tehingu teeb tema eest keegi teine

Sandra Horma, LHV Pank, Eesti Pangaliidu pettuste tõkestamise toimkonna juht

Rainer Olt, Eesti Panga makse- ja arveldussüsteemide osakonna juhataja

Rain Ottis, Tallinna Tehnikaülikool, küberturbe uurimisgrupi juht

Heidi Reinson, Tartu Ülikooli käitumisteadlane

Jaagup Toompuu, PPA kelmuste lahendamise ja ennetamise üksuse juht

Järgnenud vestlusringis, mis keskendus probleemi diagnoosimisele, rõhutas Eesti Panga makse- ja arveldussüsteemide osakonna juhataja **Rainer Olt**, et Eesti Panga statistika järgi teeb 60% pettuslikest maksetest inimene ise (investeerimispettus, armukelmus, politseiniku või ametnikuna esinemine). 30% juhtudel teeb makse pettur, kes on üle võtnud ohvri digiidentiteedi. Vähem on kaardipettuseid ja sularaha loovutamist. Petturitele kaotatud raha üldiselt tagasi ei saa, mistõttu tuleb keskenduda sellele, kuidas

pettust enne makse kinnitamist ära hoida. Olti sõnul on oluline arendada nutikaid lahendusi, näiteks käitumismustri tuvastust, ning teha pettus petturile võimalikult kulukaks. Varsti võetakse vastu eeskirjad, mille järgi peab pettusekahju kompenseerima pank – seda enam peaks toimima ennetus.

Tartu Ülikooli käitumisteadlane **Heidi Reinson** rõhutas, et manipuleeritavad on kõik inimesed ja valvsus võib kaduda igaühel, eriti kui helistaja mõjub usaldusväärseks. Eesti on petturite jaoks ahvatlev sihtmärk, kuna meie teenused on väga kiired ja makset saab kinnitada isegi autoroolis. Teisalt on üllatavalt palju neid, kes veel ei mõista, et PIN2 on allkiri. Seetõttu on tehnoloogiline lisakaitse väga vajalik. Petturite skeemid muutuvad pidevalt, kuid peamiseid hoiatused peaksid olema lihtsad ja korduvad, et need kinnistuksid harjumusena, jääksid lausa lihasmällu.

Eesti Pangaliidu pettuste tõkestamise toimkonna juht **Sandra Horma** ütles, et vaja on mitmetasemelist ja strateegilist ennetust. Inimene saab ise riske vähendada, näiteks vaadata üle oma sularaha väljavõtmise limiidid. Pangad näevad aga iga päev, kui raske on aidata inimest, kes eitab probleemi või on petturi mõju all. Kaotatud raha tavaliselt tagasi ei saa, sest see kantakse kiiresti riigist välja. Tema sõnul on ohvreid tõenäoliselt rohkem kui statistika näitab. Pangad peatavad juba praegu üle poole pettuslikest maksetest, kuid eesmärk peaks olema veel varasem sekkumine. Samal ajal piirab pankade võimalusi kehtiv õigusruum. Kuulikindlaid lahendusi pole, kuid tuleb leida tasakaalupunkt, et normaalne pangandus saaks edasi toimida.

Tallinna Tehnikaülikooli küberturbe uurimisgrupi juht **Rain Ottis** rõhutas, et petturlus ei ole ainult tehniline probleem: tehnoloogia saab aidata, kuid pole üksi piisav. Vaja on nii inimesi harida kui ka välja töötada tehnoloogilisi lahendusi. Tema hinnangul võiks Eesti väiksus olla meie tugevus, sest asutused saavad kiiremini omavahel koostööd teha. Pettusi täielikult ära hoida ei saa, kuid Eesti tuleks teha petturitele võimalikult ebamugavaks sihtmärgiks. Ta leidis ka, et digilahendused, näiteks Smart-ID ise ei ole probleem, kuid nende turvalisust tuleb pidevalt parandada.

Küsimuste ja vastuste vóorus pakkus riigikogu telefonipettuste ennetuse toetusrühma liige **Maria Jufereva-Skuratovski** välja mõtte kaaluda, kas haavatavamate inimeste makse saaks vajaduse korral kinnitada mõni lähedane. Finantsinspektsiooni juhatuse liige **Andre Nõmm** rõhutas vastuolu kiirete digiteenuste ja töhüsa kontrolli vahel ning vajadust parandada politsei, pankade ja järelevalveasutuste koostööd. **Jaagup Toompuu** sõnas, et politsei jõuab sageli mängu liiga hilja: peatatud või tõkestatud juhtumite info ei jõua alati politseini ning raha kadumise ja uurimise vahele jääb liiga pikk aeg. Ta lüsis, et kiirlaenu moodustavad samuti märgatava osa kahjustest ning nende andjatega tuleks teha tihedamat koostööd. Tema sõnul peab arutama sedagi, kas laen peab alati olema kohe kättesaadav, eriti esmakordsele kliendile. **Karin Ulvik** ettevóttest IPF Digital tói fookusesse pangavälised krediidiandjad ja rõhutas, et ka nendega tuleb teha tihedat koostööd.

Kokkuvóttes jäi arutelust kõlama, et pettuste vastu võitlemiseks on vaja tugevamat ennetust, kiiremat infovahetust, paremat koostööd pankade, politsei, järelevalve ja krediidiandjate vahel ning lahendusi, mis hoiavad tavapärase panganduse toimivana, kuid teevad Eesti petturitele võimalikult raskeks sihtmärgiks.

II ARUTELURING

RAVI: kuidas järjest osavamaid petuskeeme ennetada ja ohjeldada, kuidas takistada klienti ise petumakset kinnitamast ning petturit kliendi nimel petutehinguid tegemast

Evelin Neerot, Telia ühendusteenuste valdkonna juht

Kalev Pihl, SK ID Solutionsi juht

Taavi Ploompüü, Riigi Infosüsteemi Ameti peadirektori asetäitja

Siiri Tõniste, rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna juhataja

Raul Vahtra, Swedbanki finantskuritegude tõkestamise divisjoni juht

Teine vestlusring keskendus pettuste pandeemia võimalikule ravile. Swedbanki finantskuritegude tõkestamise divisjoni juht **Raul Vahtra** ütles, et pankadel on viimastel aastatel tööd tublisti juurde tulnud, sest petturid tegutsevad järjepidevalt ja professionaalselt. Ta toonitas, et panku piirab väga tihe reeglistik, pangasaladus ja välmaksete kohustus, mistóttu ei saa nad omal algatusel teha kõike, mida sooviksid. Vahtra

selgitas, et nn rahunemispaus annaks pangale õiguse kahtlane makse ajutiselt peatada, et klient ei saaks emotsiooni või manipulatsiooni mõjul kohe kogu raha petturile üle kanda. Tema sõnul tegutsevad pangad heas usus ja püüavad klienti kaitsta, mitte kiusata. Ta rõhutas ka, et pettuseid tuleb tõkestada kogu ahela ulatuses: inimene, pank, politsei, telekomid ja teised osalised peavad kandma oma osa vastutusest. Eesmärk peaks olema, et petturitel oleks Eestis ebamugav tegutseda. Samuti märkis ta, et tehnoloogilisi uuendusi ei saa pankades kasutusele võtta üleöö, sest enne peab olema kindlus, et need on turvalised ja töökindlad ja et oluline makseteenus tõrgeteta toimiks.

Telia ühendusteenuste valdkonna juht **Evelin Neerot** ütles, et olukorda võib tõesti nimetada pandeemiaks. Tema sõnul on peamine probleem võltsitud numbrinäit ehk *spoof*imine, mille vastu on telekomidel lahendused olemas – suuremad operaatorid blokeerisid eelmisel aastal 35 miljonit petukõnet. Ta rõhutas, et blokeerimises peavad kohustuslikult osalema ka väiksemad telekomid, mitte ainult suuremad. Samal ajal sõnas ta, et tehniline blokeerimine ei lahenda kõike ja osa kõnesid jõuab ikka inimesteni, mistõttu peavad inimestel olema baasteadmised lausa lihasmälus. Neerot hoiatas ka liiga kiire numbriliikuvuse kehtestamise eest: kui telefoninumbri saab minutitega üle viia isegi öösel ja nädalavahetusel, annab see petturitele uusi võimalusi kellegi identiteet üle võtta ja tema nimel konto avada.

SK ID Solutionsi juht **Kalev Pihl** rõhutas, et Eesti digiteenuste ökosüsteem tähendab, et inimene on ööpäev läbi rünnatav ja digiidentiteediga tehakse palju enam kui ainult makseid. Tema hinnangul ei ole probleem ainult Smart-IDs ega tehnoloogias, vaid üha rohkem inimese tahtes ja arusaamises: kas ta saab tegelikult aru, mida ta teeb, millele ta alla kirjutab ja millises inforuumis ta parasjagu tegutseb. Ta leidis, et Smart-ID vastu suunatud kriitika on sageli ebatäpne, sest probleem ei ole tingimata vahendis, vaid selles, et seda ei kasutata sihipäraselt. **Pihl** rõhutas ka laiemat ühiskondlikku vastutust: pettusi ei saa täielikult kunagi kaotada, seega ei peaks kahju korral otsima ainult üht süüdlast, vaid arutama, kuidas jagada digiriigi hüvesid ja riske ühiskonnas õiglasemalt.

Riigi Infosüsteemi Ameti peadirektori asetäitja **Taavi Ploompuu** ütles, et RIA roll on sulgeda võltsveebilehti, mis toimivad petturitele väravana, ning kui varem võttis see nädalaid, siis nüüd suudetakse lehti sulgeda tundidega. Tema põhisõnum oli, et küberruumis on nähtavust juurde vaja: pangad, telekomid ja riik tegutsevad praegu liiga eraldi, samal ajal kui pettur liigub kõigis neis kanalites korraka. Ta rõhutas, et Eestis tuleks kasutada väikeriigi eelist ja tagada palju operatiivsem koostöö, nii et juba esimese pettuse järel jõuaks info kohe RIA ni ja pettuseleht saaks kiiresti suletud. Ploompuu ütles ka, et avaandmete kasutamisest võiks jääda jälg, mis näitaks, kes andmeid küsis.

Rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna juhataja **Siiri Tõniste** selgitas rahandusministeeriumi vaadet ja käsil olevat seaduseelnõu (krediitiasutuste seaduse ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu). Tema sõnul on eelnõu eesmärk anda pankadele õigus peatada makse siis, kui see on autoriseeritud väärkasutamise teel, sest praegu pankadel seda kindlust pole. Teine oluline eesmärk on parandada andmevahetust: praegu ei saa pangad proaktiivselt politseiga infot jagada, samuti ei saa pangad pettustega seotud andmeid vahetada ei omavahel ega piisavalt hästi ka RIAga. **Tõniste** sõnul soovitakse eelnõuga kiiresti edasi liikuda, sest õigusmuudatuste tegemise aken on kitsas. Ta rõhutas, et alati vaadatakse ka seda, kas midagi saaks lahendada ilma seadusi muutmata. Samuti märkis ta, et Euroopa Liidus tuleb 2028. aastal välja uus otsekohalduv määrus, mis teeb paljud praegu arutatavad teemad juba kohustuseks.

Küsimuste-vastuste voorus arutati, kuidas tasakaalustada mugavust, turvalisust ja inimese enda vastutust. Eesti Panga asepresident **Ülo Kaasik** meenutas, et pettuste tekitatud kahju kõrval tuleks vaadata ka kasu, mida kiired ja mugavad teenused annavad, ning **Siiri Tõniste** lubas „tuluanalüüsi“ vaate seminarilt kaasa võtta. Eesti Panga president **Madis Müller** pakkus, et pangakliendil võiks olla õigus ise määrata, kuhu ta tahab välkmakseid teha ja kuhu mitte. **Raul Vahtra** sõnul lisavad pangad teenuste disaini pidevalt turvakihte. Näiteks saab Swedbankis välkmaksed välja lülitada ning töös on lahendused, mida rakendades ei läheks esimene makse uuele saajale kohe välguna. Tema sõnul jõutakse siin aga alati küsimuseni, et kui palju otsustusõigust jääb kliendile ja kui palju piiranguid peaks pank saama riskide tõttu ise seada. Vastuseks

küsimusele, kas pettuse ohvriks langemise vastu saaks end kindlustada, vastas **Raul Vahtra**, et kaardimaksete puhul selline kaitse juba toimib, kuid maksekorralduste puhul mitte. Ta lisis, et ei ole välistatud, et pangad hakkavad tulevikus ka pettuseriskide vastu rohkem kindlustama. Tõstatati ka inimese valmisoleku teema: kas pangateenuste kasutamiseks võiks olla kohustuslik teadmiste test, nagu autojuhiluba, ning kas Smart-IDd võiks seniks piirata, kuni kõik kasutavad turvalisemat Smart-ID+ lahendust. **Raul Vahtra** sõnul on mõte teadmiste kontrollist hea, kuid ei ole kindel, et kõik kasutajad oleksid Smart-ID sulgemisega nõus. Smart-IDd kasutab umbes 700 000 inimest, seega tuleks selle sulgemisel leida kohe alternatiiv. Smart-IDd rünnatakse kõige rohkem just seetõttu, et see on kõige levinum lahendus — kui see asendada, liiguvad pettused lihtsalt populaarsuselt järgmise lahenduse juurde.

Kokkuvõttes oli arutelu põhijäreldus, et pettuste vastu ei piisa ühest lahendusest. Vaja on korruga paremat õigusruumi, kiiremat andmevahetust, tugevamat koostööd pankade, telekomide, RIA ja politsei vahel, rohkem tehnilist tõkestamist ning inimeste paremat teadlikkust. Osalejad olid üldiselt ühel meelel, et eesmärk ei ole takistada üksikuid pettuseid, vaid teha Eesti petturitele võimalikult ebamugavaks tegevuskeskkonnaks.